

ÉVADNYITÁS A RÁDIÓBAN

Jegyzetek az első öt hangjáték-bemutatóról

Az Újvidéki Rádió URH- és középhullámhosszán vajdasági szerzők műveivel nyitotta meg az új hangjátékévadot. Szeptember 24-én Kopeczky László *Házasságközvetítő*, szeptember 28-án pedig Lévy Endre *Távoldás* című hangjátékát sugározta, s ezeket október 5-én Slobodan Božović két monodrámája, a *Saeta* és a *Pincér, egy hegedűt!* című alkotása követte. Október 19-én ismét hazai szerző, a zágrábi illetőségű Sunčana Škrinjaric *Sajtóértekezlet* című rádióbohózata volt műsoron. (Mire ez az írás megjelenik, Jean-Paul Sartre *Szoba* című novellájának rádióváltozata, az *Egynapi halasztás* és H. V. Kerwijk *Für Elise* című hangjátéka is bemutatásra kerül. Ezúttal azonban, érthetően, csak az első öt hangjátékkal foglalkozunk.)

Az évad eleji bemutatók kapcsán legegyszerűbben is azt kell elmondani, hogy az említett művek egyike-másika között szembeszökő hasonlóság van. Történetesen Lévy hangjátéka és Božović két monodrámája is részben az öregedés, másrészt meg a kiábrándulás, elkeseredés problematikáját taglalja; természetesen az ember életének sok más gondjának-bajának a felemlítésével. Sőt még Kopeczky és Sunčana Škrinjaric műve között is van némi hasonlóság — mindkettő a humoros ábrázolásmód tárházából merít —, csak hogy a *Házasságközvetítő* hangja (minden szerepet a címszereplő Sinkó István alakít) jóval visszafogottabb, letompítottabb, míg a *Sajtóértekezlet* egészen harsány és sok mindenben rendhagyó bohózat.

A visszafogottság és a harsányság (mint két véglet) miatt a *Házasságközvetítő*t és a *Sajtóértekezlet*et tulajdonképpen hálátlan is összevetni. Mégis megállapíthatjuk, hogy az egyik és a másik darab is hozott valami újszerűt (vajdasági) rádiózásunk történetébe, mivel Kopeczky műve, ha lényegében monodrámája is: a monodrámában meghúzó vagy inkább elrejtett párbeszédet igyekszik (mintegy Pandora szelencéjéből) kiszabadítani, míg ezzel szemben az elsősorban gyermekíróként ismert Sunčana Škrinjaric, váratlan hangváltással, a sikeremberek megmosolyognivaló siserehadát figurázza ki, méghozzá úgy, hogy egyúttal a hangjátékpornográfia műfaját is megteremti — és mindjárt ki is gúnyolja.

Különben az öt hangjáték közül éppen az elsőnek sugárzott *Házasságközvetítő* volt a leggyengébben, a legegyszerűbben, legdarabosabban megrendezve, és színészilag megformálva, s ez a rendező Szilágyi Lászlónak éppúgy felróható, mint a címszerepet (meg a többi női és férfiszerepet) alakító Sinkó Istvánnak. Pedig az ötlet (a házasságközvetítő, ha fáradtan, csalódottan is, addig »veri a vasat«, mígnem a fele-

sége beadja a válópert; Sándor, a kétbalkezes néma fiú meg azt a lányt veszi el, akit nem akar) jóval több lehetőséget ígér.

Hogy végül is Szilágyi vagy Sinkó fásultsága, rutinossága volt-e nagyobb kárára az egyébként élvezetesen megírt műnek, azt nehéz volna eldönteni. De az biztos, hogy ahogy a házasságközvetítő »túladdott két ötezeres gyűrűjén«, úgy ők is túladtak a darabon — csak sajnos, a címszereplővel ellentétben: áron alul.

Amiért azonban a Kopeczky-darabban elmulasztott Szilágyi, azt Slobodan Božović két monodrámájában bőven pótolta. A két *kesergő* közül különösképp a szó spanyol jelentését hordozó *Saeta* rendezése volt jó, érzelmi és gondolati mondanivalójának kidomborításában is melegen emberi és megrázó. Ebben a műben, a szerzővel és a kiábrándult spanyol forradalmár monológját előadó Lőrincz Lajossal együtt, Szilágyi valóban igazolta rátermettségét; mindenekelőtt pedig azt, hogy inkább a kissé szentimentális, lírai hangütésű művekkel, vagyis a kisemberek drámáival tud jobban együttérezni, azonosulni, boldogulni. A *Saeta* rokkant nyugdíjasának tragédiája főképp az ő rendezése — és Lőrincz Lajos kiváló játéka — folytán volt annyira szívbe markoló és igaz története a hitükben csalódott, méltán elkeseredett, tiszta szívű kisemberhősök kálváriájának.

De a kesergő második darabja, a *Pincér, egy hegedűt!* már nem volt ilyen kifogástalan megvalósítás, jöllehet ezt is Szilágyi rendezte. Meg kell azonban mondani, hogy a nyugdíjba vonuló, életét és tehetségét eltékozolt pincérnek a munkahelyén lejátszódó utolsó esti lelki megrázkódtatását nem ő, hanem a szerepet alakító Fejes György nem tudta kellő hőfokon megjeleníteni. Pedig, akárcsak Kopeczky darabjában, itt is káprázatos lehetőségek kínálkoztak: a pincér, aki egész életében mások kedvében járt, arra kéri vendégeit, legalább most, búcsúzaskor, hallgassák meg élete történetét és tehetségre valló hegedűjátékát. A vendégek azonban sorra elfordulnak tőle, és kisomfordálnak a zajos ramazurikhoz szokott étteremből...

Mégis Fejes alakítása, különösképp a vége felé, árnyaltabb, megkapóbb és érdekfeszítőbb volt, mint Sinkóé (a *Házasságközvetítőben*), s így Slobodan Božović két monodrámájának a bemutatója az első öt hangjáték egymás közti összevetésében — sportterminológiával élve — egészen kedvező helyezést ért el.

Ez a helyezés — mutatis mutandis — nagyjából azonos Lévay Endre *Távolodás* című hangjátékának a helyezésével. Ezt a darabot Vajda Tibor rendezte; mondanivalója szerint pedig az alkotásban — de javarészt visszhangtalanul — eltelt életeket elemző művek közé lehet sorolni. Lévay vizsgálódásának fókuszában az öregedő, magányos és az emberektől lassan távolodó író áll, aki »egykor (a felszabadulás után) csupa lendület volt, csupa hév«; aki »úgy indult akkor, mint akiből hősöket nevel magának az idő«. István (az író) szép terveket szőtt indulásakor, de aztán, ki tudja, miért (ez nem világlik ki a darabból), nem tudott végigmenni a megkezdett úton, s így — bár többször is azt vallja, hogy a rögzöttebb, a nehezebb utat, s a harcot kell vállalni — egy kissé félreáll, fölöslegessé válik, s akarva, nem akarva a megalkuvást is vállalja. És ez alól a vád és önvád alól nem menti, nem mentheti fel semmi,

legkevésbé az az öreges dünnyögés, hogy »a hallgatás mindent elfeledtet, de ha szólunk, akkor minden seb újra felszakad.« Költői megfogalmazásnak talán szép, ám egy emberi magatartásforma védelmére *hamis* ez a kijelentés.

Sajnos, a *Távolodás*ban nem egy, hanem számos ilyen és efféle kijelentés is elhangzik (»hideg, rohanó világ«; »megszülettek a tervek, két egyedülálló lélek ebben a furcsa, modern tragikummal teli életben találkozik«; »fiam, az élet harcot kíván« stb. stb.), ami legszebb, legnemesebb szándéka ellenére is több helyen közhelyszerű tételek ismételtetésére sekélyesíti a darabot.

A *Távolodás* másik veszélyt rejtegető tengerszorosa a darab, főképp a narrátorszerep lírai felhangolása felől fenyegetett. Ezt azonban mégis oldottabban, természetesebben fogalmazta meg (és kerülte el) Lévay, mint a már idézett, jelmondatszerű kitételeket.

Sántha Sándor (István) és Tusnek Ottilia (Ilona) hús-vér alakítása, meg a jó befejezés kellett hozzá (Horváth József és Fischer Károly csak kisebb szerepet játszott), hogy ez a hangjáték-bemutató az említett fogatékosságok ellenére is kedvező fogadtatásra találjon.

Az Újvidéki Rádió eddig bemutatott — évad eleji — darabjai közül mindenestre Suncšana Škrinjaric *Sajtóértekezlete* volt a legsikeresebb, íróilag, rendezőileg és színésziileg is a legteljesebb, legkidolgozottabb alkotás.

Az ember, vagyis a Sikerember (pornográf művel »robban be« a köztudatba) fontoskodásának, pökhendiségének, valamint az őt faggató elvetélt újságíróknak és kritikusoknak (G-1, G-2, G-3, G-4) a kipelengézésével: a lehető legtöbbet mondta el korunkról, rólunk és mindennapjainkról.

Harsány vígjáték, vajdasági rádiószínházunk történetében eddig még nem hallott »polgárpukkasztó« darab volt ez a hangjáték, — s azért, hogy oly csengőn, tiszta szívből nevéttünk, (a Zágrábi Rádió pályázatán első díjat kapott írónőn kívül) Varga István rendezőnek és a *Sajtóértekezletet* tolmácsoló öt színésznek: Nagygellért Jánosnak, Lőrincz Lajosnak, Fejes Györgynek, Faragó Árpádnak és Ferenczi Jenőnek mondhatunk köszönetet.

Božović két monodrámáját és ezt a darabot is igényes és élvezetes fordításban Saffer Pál továbbította közönségünk felé.

Négy hangfelvételt Stanislav Stepanović, egyet pedig Fece Iván (*Sajtóértekezlet*) készített. Nem jobban és nem rosszabbul, mint ahogy az évek során már megszoktuk tőlük.